

ชุดความรู้
สำหรับการจัดทำสื่อ
เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของ
เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

สสส

สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

ชุดความรู้ การสร้างสื่อ วิธีการกระตุ้นการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

ชุดความรู้ครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจาก กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) ที่ให้การสนับสนุนกับโครงการพัฒนาเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยคณะทำงานรวบรวมข้อมูล ความรู้ที่จำเป็นเบื้องต้นในการสร้างสื่อ ชุดความรู้ี้สามารถเผยแพร่และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ เหมาะสมกับกลุ่มครูผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และกลุ่มผู้สนใจ โดยแบ่งเนื้อหาการนำเสนอได้ดังนี้

1. ลักษณะและแนวทางการสร้างสื่อสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

1.1 เด็กออทิสติก

ความหมายของออทิสติก ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ.2552 ใช้คำว่า “บุคคลออทิสติก” ให้ความหมายว่า บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วนซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการ “ด้านภาษา” “ด้านสังคม/การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” และมีข้อจำกัด “ด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง” โดยความผิดปกตินี้ค้นพบได้ก่อนอายุ 30 เดือน

ลักษณะทั่วไปของเด็กออทิสติก

1) ลักษณะด้านการสื่อสาร มีหลากหลายลักษณะขึ้นอยู่กับบุคคล ตั้งแต่ไม่สามารถพูดได้เลยจนถึงพูดแบบนกแก้วนกขุนทอง บางคนสามารถพูดได้ค่อนข้างดี บางคนพูดเฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจฝ่ายเดียว พูดได้ยาวนานต่อเนื่องโดยไม่สนใจคู่สนทนา ทั้งนี้เด็กออทิสติกจะไม่เข้าใจมุกตลกหรือคำเปรียบเทียบ จะสื่อสารออกมาแบบตรงไปตรงมาโดยไม่เข้าใจถึงความเหมาะสมหรือกาลเทศะ บางครั้งอาจพูดเชิงวิชาการที่เป็นทางการอย่างมาก เรียกได้ว่าใช้ศัพท์ที่สูงเกินวัย เก็บตัวเงียบ ไม่พูดคุยกับใคร พูดตาม พูดผิด ๆ ถูก ๆ เป็นต้น

2) ลักษณะด้านสังคม/ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยมากเด็กออทิสติกจะไม่สบตา แยกตัว ไม่รู้จัก/ไม่เข้าใจกาลเทศะ ไม่รู้จักเด็ก/ผู้ใหญ่ บางคนไม่เล่นกับผู้อื่นเพราะเล่นไม่เป็นโดยเฉพาะเมื่อต้องแสดงบทบาทสมมติ ไม่เข้าใจถึงบริบททางสังคม เวลามีคนเรียกมักไม่หันหรือไม่มีการแสดงการตอบรับเมื่อผู้อื่นสื่อสารด้วย เป็นต้น

3) ลักษณะพฤติกรรมและความสนใจซ้ำ ๆ สามารถสังเกตได้ว่ากลุ่มเด็กเหล่านี้มักทำกิจวัตรซ้ำไปซ้ำมา เปลี่ยนแปลงได้ยาก มีความสนใจในวงจำกัดซึ่งอาจจะสนใจในมุมมองที่แคบกว่าคนทั่วไปหรือแปลกกว่าคนทั่วไป ดังเช่นหากสนใจเรื่องรถ มักจะสนใจเฉพาะล้อตอนหมุน ขึ้นขอบดอกไม้เฉพาะเรื่อง

ของกลิ่น นอกจากนี้ลักษณะของการเคลื่อนไหวยังมีท่าทางการเคลื่อนไหวที่แปลกตา ดังเช่น การเดินเขย่งเท้า สบัดเท้า

จุดแข็งสำคัญของเด็กออทิสติก

- ✓ **เรียนรู้ได้ดีจากสายตา:** จำภาพได้ดี ถ้าสิ่งนั้นยังเป็นรูปธรรม ดังเช่น วัตถุจริง รูปภาพ ตัวหนังสือ ดังนั้น สื่อควรเป็นอุปกรณ์ที่เห็นได้ชัดเจน เข้าใจง่าย
- ✓ **เป็นเด็กตรงไปตรงมา:** มีความเคร่งครัดเรื่องกฎ กติกาอย่างมาก ยิ่งกำหนดและบอกไว้ล่วงหน้า อย่างชัดเจน เด็กกลุ่มนี้จะปฏิบัติได้อย่างเป็นประจำ
- ✓ **ทำงานได้ดีขึ้นถ้าให้ทำอย่างเป็นกิจวัตร:** เด็กสามารถปฏิบัติได้ดี หากสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยฝึกหรือให้ทำเป็นประจำ สม่ำเสมอ ตรงตามเวลา ดังนั้นการสอนควรเป็นตารางเวลาที่ชัดเจน โดยเฉพาะการมอบหมายงานที่เด็กสามารถเห็นได้ หรือจำได้

แนวทางการสร้างสื่อ เครื่องมือ จัดกิจกรรมสำหรับเด็กออทิสติก

- 1. ใช้ภาพในห้องเรียน/ สื่อ**
  - ใช้ภาพสื่อสาร
  - จัดทำภาพ อุปกรณ์ที่มีภาพและมีตารางกิจกรรม
- 2. จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม**
  - เรียบง่าย เป็นระเบียบ เพื่อให้เด็กคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ง่าย
  - วางอุปกรณ์ทุกอย่างในจุดเดียวที่เดิมเสมอ ไม่ควรปรับเปลี่ยนการวางของบ่อยครั้ง ถ้าจะเปลี่ยนแปลงควรแจ้งเด็กทราบล่วงหน้า
- 3. สร้างมุมให้เด็กผ่อนคลาย**
  - จัดมุมสำหรับเด็กปลีกตัวเมื่อหลีกเลี่ยงสิ่งเร้าที่มีมากเกินไป
  - มีมุมสำหรับผ่อนคลาย เช่น มีลูกบอลสำหรับขยำ เพื่อลดความวิตกกังวลก่อนเริ่มเรียน-ระหว่างวัน
- 4. จัดหาตารางประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ เพื่อช่วยให้เด็กจัดการกับชีวิตได้ดีขึ้น**
  - ตารางสามารถระบุได้ว่าวันนี้จะเกิดอะไรขึ้น หรือมีความเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง
  - ตารางต้องมีความชัดเจน สามารถบอกได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นและมีภาพประกอบ

1.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ความหมายของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณพิการทางการศึกษา พ.ศ.2552 ระบุว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้แก่ “บุคคลที่มีความสามารถทางสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ รวมถึงมีความจำกัดในทักษะการปรับตัวอย่างน้อย 2 ทักษะ ใน 10 ทักษะต่อไปนี้ ซึ่งสามารถแสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ 18 ปี” ได้แก่

- 1. การสื่อความหมาย (Communication)
- 2. การดูแลตนเอง (Self-care)
- 3. การดำรงชีวิตในบ้าน (Home Living)
- 4. ทักษะทางสังคม (Social Skills)
- 5. การใช้สาธารณสมบัติ (Community Use)
- 6. การควบคุมตนเอง (Self-direction)
- 7. สุขภาพและความปลอดภัย (Health and Safety)
- 8. ทักษะทางวิชาการ (Functional Academics)
- 9. การใช้เวลารว่าง (Leisure)
- 10. การทำงาน (Work)

แบ่งระดับความบกพร่องทางสติปัญญาได้ 4 ระดับ

- ระดับน้อย IQ = 50-55 to 70
- ระดับปานกลาง IQ = 35-40 to 50-55
- ระดับรุนแรง IQ = 20-34
- ระดับรุนแรงมาก IQ = ต่ำกว่า 20

ระดับความบกพร่องทางสติปัญญา

- ระดับน้อย IQ = 50-55 to 70 (Mild Intellectual Disabilities)

มีความยากลำบากในการเรียนรู้ สามารถทำงานได้ สร้างและรักษาสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ ทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ ให้การช่วยเหลือนาน ๆ ครั้ง เป็นช่วงสั้น ๆ (Intermittent)

- ระดับปานกลาง IQ = 35-40 to 50-55 (Moderate Intellectual Disabilities)

มีพัฒนาการล่าช้า สามารถทำทักษะต่าง ๆ ได้บ้าง เช่น การดูแลตนเอง ทักษะการสื่อสารและวิชาการ แต่ต้องการความช่วยเหลือเป็นครั้งคราว (Limited) เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและทำงานได้ในชุมชน

- ระดับรุนแรง IQ = 20-34 (Severe Intellectual Disabilities)

ต้องการความช่วยเหลือเป็นประจำ (Extensive) อย่างต่อเนื่อง

- ระดับรุนแรงมาก IQ = ต่ำกว่า 20 (Profound Intellectual Disabilities)

มีข้อจำกัดอย่างรุนแรงในการดูแลตนเอง ขับถ่าย สื่อสาร การเคลื่อนไหว และต้องการความช่วยเหลืออย่างมากและต่อเนื่องตลอดเวลา (Pervasive)

แนวทางการสร้างสื่อ เครื่องมือ จัดกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

<p>✓ ทักษะการดำรงชีวิตที่ควรส่งเสริมให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ การรู้จักที่อยู่ของตัวเอง ✓ การสั่งอาหาร ✓ การใช้ปฏิทิน ✓ การเข้ากับผู้อื่น ✓ การใช้บริการจากธนาคาร ✓ การซื้อของ ✓ การป้องกันตัว/หลีกเลี่ยงการถูกล่วงละเมิด ✓ ส่งเสริมการเดินทางไป-มาเอง ✓ หลีกเลี่ยงการทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด ✓ การดูแลเรื่องอาหาร ✓ สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ✓ ทักษะเกี่ยวกับอาชีพ ✓ ทักษะการอยู่ในชุมชน ✓ การใช้เวลาว่าง 	<p>✓ ทักษะการปรับตัวสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา</p> <ol style="list-style-type: none"> ✓ 1. ทักษะด้านการเรียน <ul style="list-style-type: none"> - การมีสมาธิจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ - การจัดระเบียบงาน - การทำตามคำสั่ง - การจัดการกับเวลา - การรู้จักถามเมื่อมีปัญหา ✓ 2. ความสัมพันธ์กับผู้อื่น <ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น - ตอบสนองต่อสัญญาณทางสังคมในสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ - การใช้ภาษาที่เหมาะสม - ทำตามคำสั่งของครู 	<ol style="list-style-type: none"> ✓ 3. ทักษะด้านภาษา <ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจคำสั่ง - สามารถสื่อสารความต้องการ - แสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกได้ - ตั้งใจฟัง ✓ 4. การดูแลตัวเอง <ul style="list-style-type: none"> - รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย - สามารถแต่งตัวเองได้อย่างเหมาะสม - รักษาความสะอาดข้าวของเครื่องใช้และรู้จักเก็บรักษา - สามารถไปไหนมาไหนเองได้
--	--	---

แนวทางการสร้างสื่อ เครื่องมือ จัดกิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

<p>1. ข้อจำกัดเรื่องการลืมง่าย</p> <ul style="list-style-type: none"> - สอนขั้นตอนที่แยกย่อย/ วิเคราะห์ย่อย - สอนซ้ำจนกว่าจะทำได้ ทบทวนทุกครั้ง - สอนให้เด็กทำกิจวัตรประจำวัน สม่าเสมอ - เน้นสอนรายบุคคล หากสอนหลายคนเด็กจะสับสน 	<p>2. ชอบเล่น สนุกสนาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้พร้อมกับการเล่น เช่น เล่นเกม ฯลฯ - สร้างบรรยากาศให้ผ่อนคลาย จูงใจด้วยกิจกรรมสนุกสนาน เช่น สอนร้องเพลง เชิดหุ่นประกอบ ฯลฯ - ให้แสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร
<p>3. ชื่นชอบการเลียนแบบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครู/ ผู้สอนแสดงแบบอย่างที่ดี เพราะเด็กชอบเลียนแบบและทำตาม เช่น การแสดงมารยาทที่ดี พูดจาไพเราะ เป็นต้น - สาธิตการสอนให้เด็กทำตาม เช่น ตบมือ กระโดดลากเส้น เป็นต้น 	<p>4. เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ค่อนข้างน้อย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้คำพูดที่ชัดเจนและสั้น ๆ และมีตัวอย่างประกอบ

2. แนวทางการสร้างสื่อและเทคนิคสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

แนวทางการสร้างสื่อที่ดึงดูดใจและทำให้เกิดความเข้าใจกับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งข้อมูลทางวิชาการหลายด้านได้เสนอให้การนำสื่อการเรียนรู้ผสมผสานเข้ากับการลงมือปฏิบัติหรือมีปฏิสัมพันธ์ร่วมด้วย เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับธรรมชาติของกลุ่มเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยสื่อที่สามารถดึงดูดความสนใจได้ดี คือ สื่อที่เป็นภาพหรือสื่อทางสายตา

2.1 ทำไมต้องใช้สิ่งที่เป็นภาพหรือเป็นสิ่งที่สายตามองเห็น??

เนื่องจากเด็กที่มีข้อจำกัดดังเช่นเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ มักมีปัญหาเรื่องความจดจ่อหรือความเข้าใจในด้านการได้ยิน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนรู้ที่ดีจึงควรเป็นพื้นที่ที่มีเสียงดังรบกวนน้อย ยิ่งเป็นสถานที่ที่มีความสงบเงียบจะยิ่งทำให้เด็กมีสมาธิจดจ่อได้มากขึ้น

ตัวอย่างสื่อทางสายตา
มีรูปแบบเรียงลำดับและเป็นเหตุเป็นผลกัน

ตารางกำหนดกิจกรรมประจำวัน

ปฏิทิน

ตารางกำหนดกิจกรรมย่อย

แผ่นป้ายตัวเล็อก

แผ่นป้ายแสดงลำดับ

ข้อมูลแสดงพฤติกรรมที่ดี

ช่วงเช้า

6.00 น. ตื่นนอน

6.15 น. แปรงฟัน

6.30 น. อาบน้ำ

7.00 น. รับประทานอาหารเช้า

7.30 น. สวดมนต์ / ไปโรงเรียน

*สอดคล้องกับการเรียนที่โรงเรียน เรื่องเวลา

ประโยชน์ของสื่อทางสายตา

+ เด็กจำนวนหนึ่ง มีปัญหาในการจดจ่อหรือเข้าใจกับสิ่งเร้าทางการได้ยิน ดังนั้นภาพ จะทำให้เด็กเข้าใจหรือมีสมาธิจดจ่อได้มากขึ้น เมื่อลดการใช้เสียงลง

+ ภาพจะช่วยลดการใช้คำสั่งหรือคำแนะนำลงได้

ระดับความช่วยเหลือ

วัตถุที่เป็นของจริง

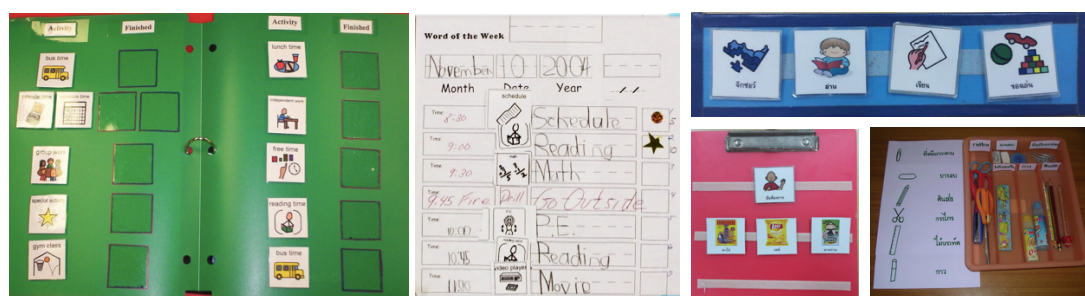
ภาพถ่ายจากกล้องดิจิทัล

รูปภาพสัญลักษณ์สี

รูปภาพสัญลักษณ์ขาว-ดำ

ตัวหนังสือ

07						
Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat
1	2	3	4	5		
8	9			12	13	
	16	17		19		
22						28
	30	31				

ภาพประกอบ 1 แสดงแนวคิดและตัวอย่างสื่อทางสายตา

2.2 เทคนิคสร้างการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

เนื่องจากการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ควรได้รับการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อที่ช่วยดึงดูดใจ เพื่อสร้างสมาธิในการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง สร้างระบบความคิดและเรียนรู้ด้านความสัมพันธ์อันดีกับคนรอบข้าง ดังนั้นแม้จะมีสื่อการเรียนรู้ที่ดีเพียงใดแต่การสอน จัดกิจกรรม/ การฝึกหัด ย่อมมีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยเทคนิคการสอนที่ได้รับความนิยม ประกอบด้วย

2.2.1 การสอนโดยใช้การสาธิต (Demonstration)

การสอนโดยใช้การสาธิตเป็นการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้เห็นสิ่งที่เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำในเรื่องที่สาธิตได้ดีและจำได้นาน แนวคิดของกระบวนการนี้ คือ ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ผ่านการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือให้ผู้เรียนสังเกตดู แล้วให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามได้ จากงานวิจัย¹ พบว่าวิธีการสอนโดยใช้การสาธิต เป็นวิธีการสอนที่ใช้ได้ผลดี สามารถประยุกต์ใช้ได้ง่ายในชั่วโมงต่าง ๆ เด็กจดจำได้ดี ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่ายและค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ และสามารถนำมาสอนแบบรายบุคคลได้ง่าย โดยองค์ประกอบสำคัญของการสอนแบบสาธิต คือ 1) มีเรื่องหรือสิ่งที่จะสาธิต 2) มีการแสดง/ การทำ/ ปฏิบัติให้ผู้เรียนสังเกตดูและปฏิบัติตาม 3) มีผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการสาธิต โดยคุณสมบัติสำคัญของผู้สอน คือ ครูทำให้ดูเป็นตัวอย่างหลาย ๆ ครั้ง, ใช้ภาษาพูดที่ชัดเจน, สีสหน้าท่าทางที่เหมาะสม มีความอดทนสูง

การเรียนรู้แบบนี้มีงานวิจัยหลายงานที่บ่งบอกว่าใช้ได้ดีกับกลุ่มเด็กออทิสติก อย่างไรก็ตาม การสาธิตควรเริ่มจากการสร้างพฤติกรรมที่ดีแบบง่าย ๆ ให้กับเด็ก คงพฤติกรรมที่ติดนั้นไว้ หากต้องการสร้างพฤติกรรมที่ต้องการใหม่ ผู้สอนต้องเรียนรู้ว่าเด็กชอบหรือไม่ชอบสิ่งใด เพื่อนำสิ่งนั้นเป็นสิ่งกระตุ้น เช่น เด็กชอบสะสมแผ่นพับ/แผ่นโฆษณา ครูสามารถนำแผ่นพับมาเป็นของรางวัลให้เด็กปฏิบัติตามได้

ภาพประกอบ 2 แสดงตัวอย่างกิจกรรมการสอนโดยใช้การสาธิต ดังเช่น ทำให้ดู ใช้อุปกรณ์จริง²

¹ นราวิทย์ ศรีพลทัน, จาตุรนต์ พรลาภวิวัฒน์ยิ่ง และปานวิทย์ สุวะนุติ. (2018). ระบบเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็กออทิสติก. วารสารสถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น. บริหารธุรกิจและภาษา. 6(2). หน้า 20-24.

² เครดิตภาพ จาก 1) <http://www.educationnews.in.th/31369.html> 2) <https://www.trueplookpanya.com/education/content/71274/-teaartedu-teaart-teaarttea->

2.2.2 การสอนโดยใช้เกม (Game)

การสอนโดยใช้เกม เป็นกระบวนการสอนที่เน้นการเล่นตามกติกาเพื่อให้ไปถึงเป้าหมาย ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจจุดเน้นหรือเป้าหมายของเกมเพื่อนำมาใช้ในการสอน และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยวิธีการสอนนี้ ผู้เรียนจะเล่นตามกติกา นำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมมาพูดคุยกันเพื่อสรุปการเรียนรู้ ข้อดีของการใช้เกม คือ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ด้วยความสนุกสนาน ท้าทาย ภาควิชาจิตต่อผลงานของตนเอง ทั้งนี้ยังช่วยฝึกประสบการณ์ตรงและทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสูง

ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญในการสอนโดยใช้เกม คือ 1) มีเกมและมีกติกาจำกัดการเล่น 2) มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เล่นตามกติกา 3) มีการอภิปรายเกี่ยวกับผลการเล่น วิธีการเล่น พฤติกรรมการเล่น หลังการเล่น อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องคำนึง คือ ผู้สอนต้องนำเสนอเกมและชี้แจงวิธีการเล่นและกติกาเล่นให้ผู้เรียนได้ทราบก่อน โดยผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าวิธีการนี้เมื่อนำไปสอนกับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษแล้ว ทำให้มีทักษะการสื่อสารที่เพิ่มขึ้น³

ภาพประกอบ 3 แสดงตัวอย่างกิจกรรมการสอนโดยใช้เกมที่เด็กได้มีส่วนร่วมและปฏิบัติตามกติกา⁴

³ กาญจนพร คำแจ้ง. (2552). ทักษะการสื่อสารด้านการพูดในเด็กออทิสติกโดยใช้เกมจับคู่ภาพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2565 จาก <http://www.spe-ut.net/?q=node/162>

⁴ เครดิตภาพจาก 1) <https://story.motherhood.co.th/เด็กพิเศษ/> 2) <https://th.theasianparent.com/เกมฝึกสมองสำหรับเด็ก>

2.2.3 เทคนิคการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง/ บทบาทสมมติ

เทคนิคการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง/ บทบาทสมมติเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่มีถูกนำมาใช้เพื่อสร้างการเรียนรู้ โดยเน้นการสอนเกี่ยวกับความเป็นจริงผ่านสถานการณ์จำลองขึ้นมา เป็นช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือหยิบยกสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสอน โดยผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการเล่นของตนเองตามสถานการณ์นั้น ๆ ผ่านการแสดงตามบทบาท ข้อมูล กติกาการเล่น เน้นการสะท้อนความเนจจริงและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวที่ถูกจำลองสภาพให้คล้ายความเป็นจริง โดยมากมักนำมาใช้เพื่อช่วยเรื่องการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือในสถานการณ์ที่มีตัวแปรจำนวนมาก มีความสัมพันธ์ค่อนข้างซับซ้อน

ข้อดีของการใช้วิธีการนี้ คือ ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างซับซ้อนอย่างเข้าใจ มีประสบการณ์ที่เห็นประจักษ์ชัดเจน รวมถึงผู้เรียนมีส่วนร่วมสูงมาก ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานร่วมกับกระบวนการคิด ตัดสินใจ ปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง กระบวนการสื่อสาร เป็นต้น โดยองค์ประกอบสำคัญในการสอนด้วยเทคนิคนี้ ประกอบด้วย 1) ผู้สอนจัดเตรียมสถานการณ์จำลองที่มีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้ 2) ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ บทบาท ข้อมูลและกติกาการเล่น 3) ผู้เรียนสามารถเลือกบทบาทของตนเองได้โดยมีผู้สอนให้คำแนะนำ 4) ร่วมกับอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ ข้อมูล กติกา วิธีการเล่น พฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์ ผลการเล่น หลังจบการเรียนรู้ 5) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้

ภาพประกอบ 4 แสดงตัวอย่างกิจกรรมการสอนโดยใช้เกมที่เด็กได้มีส่วนร่วมและปฏิบัติตามกติกา⁵

⁵ เครดิตภาพจาก

1) <https://www.thairath.co.th/news/local/1667245>

2) <https://www.bkdplay.com/product/2818/ชุดโรงหนัง-หุ่นมือ-หุ่นตั้งโต๊ะ-เล่น-บทบาทสมมติ-เด็ก-tabletop-puppet-theater-melissadoug-ของเล่นเสริม>

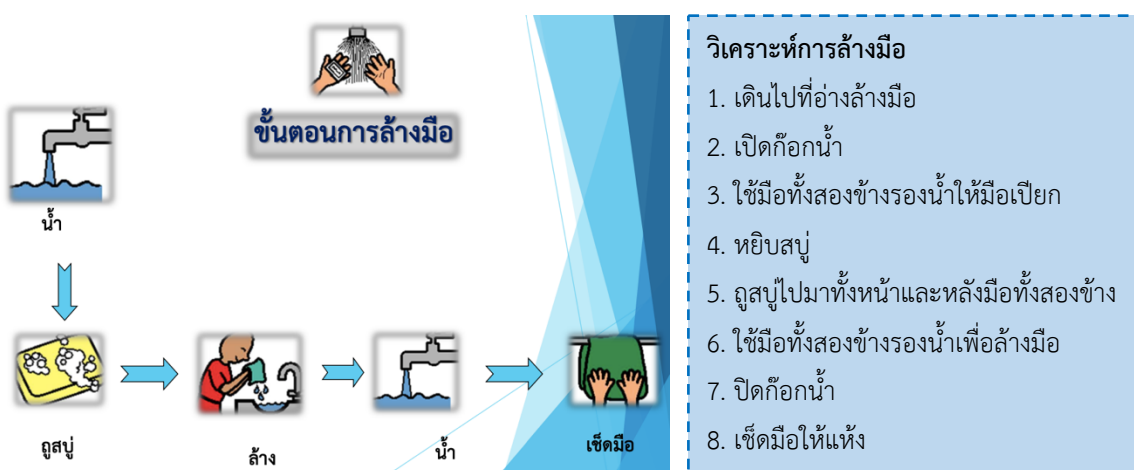
2.2.4 เทคนิคการสอน 3R

เทคนิคการสอน 3R เป็นเทคนิคที่ถูกลำนำไปประยุกต์ใช้ในแต่ละกิจกรรม โดยหลักการแนวคิดสำคัญ ประกอบด้วย

- R**epetition คือ การสอนซ้ำ ๆ ทบทวนบ่อย ๆ สอนง่าย ๆ สั้น ๆ จากง่ายไปหายาก
- R**elaxation คือ การสอนแบบไม่เคร่งเครียด บรรยากาศผ่อนคลาย ดัดแปลงการสอนเป็นการเล่น การร้องเพลง การเล่านิทาน
- R**outine คือ การสอนจะต้องสม่ำเสมอและเป็นประจำ

2.2.5 เทคนิคการสอนวิเคราะห์งาน (Task Analysis)

เทคนิคการสอนวิเคราะห์งานเป็นการวางแผนการสอนที่ละเอียดกว่าการสอนปกติเนื่องจากการสอนแบบแยกย่อยหรือแยกส่วน สอนแบบค่อยเป็นค่อยไปตามขั้นตอน โดยครูต้องพิจารณาเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน ในระยะแรกครูอาจต้องช่วยทุกขั้นตอนและปรับลดบทบาทลงเมื่อนักเรียนทำได้มากขึ้น ดังเช่น ยกตัวอย่างการวิเคราะห์การล้างมือ

ภาพประกอบ 5 แสดงตัวอย่างกิจกรรมการสอนโดยใช้เกมที่เด็กได้มีส่วนร่วมและปฏิบัติตามกติกา

2.2.6 เทคนิคการช่วยชี้แนะ (Prompts)

เทคนิคการช่วยชี้แนะเป็นเทคนิคที่ช่วยเหลือให้เด็กริเริ่มพฤติกรรมใหม่หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทำให้นักเรียนเข้าใจวิธีการปฏิบัติผ่านการออกคำสั่งหรือท่าทางของผู้สอน เพื่อเพิ่มพฤติกรรมเชิงบวกหรือหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ โดยครูจะเป็นผู้พูดบอกแนวทางเบื้องต้นให้เด็กพอเข้าใจแล้ว จากนั้นจึงปล่อยให้เด็กได้ลองทำเอง สามารถยกตัวอย่างประกอบเรื่องการช่วยชี้แนะได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การกระตุ้นทางกาย เป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนเคลื่อนไหวได้สะดวกและทำได้ถูกต้องท่าทางมากขึ้น เช่น นักเรียนไม่จับดินสอ ครูจับมือนักเรียนให้จับดินสอเป็น แล้วจากนั้นจึงให้นักเรียนทำเอง เป็นต้น

2) การเน้น เป็นการเน้นด้วยเสียงหรือด้วยเส้นก็ได้ การเน้นด้วยเสียง ดังเช่น การเรียกชื่อนักเรียนด้วยเสียงสูง หรือเน้นคำถาม เน้นคำตอบ ในขณะที่เน้นด้วยเส้น เช่น ชีตเส้นสีต่าง ๆ ที่ต้องการเน้นเมื่ออธิบายให้นักเรียนเข้าใจได้ดีแล้วจึงลบเส้นออก เป็นต้น

3) การช่วยชี้แนะด้วยคำพูด (วาจา) เป็นการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยครูต้องมีความระมัดระวังเรื่องการใช้คำพูดด้วยการ ใช้คำพูดเชิงบวก ไม่ใช่คำสั่งที่ยาวเกินไป ครูไม่ควรบอกให้เด็กเลือกอะไร เช่น เลือกสิ่งนี้หรือไม่ ควรสั่งให้เด็กเลือกสิ่งที่ถูกต้องเท่านั้น ทั้งนี้ครูต้องควบคุมเสียงมิให้ใช้อารมณ์ในการพูดกับเด็ก เน้นเฉพาะส่วนสำคัญ เช่น “ใช่” “ไม่ใช่” “เก่ง” เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากเสียงและคำพูดของครู และทำให้เด็กตอบรับได้อย่างถูกต้อง

ภาพประกอบ 6 แสดงตัวอย่างกิจกรรมการกระตุ้นทางกาย⁶

⁶ เครดิตภาพจาก <https://www.maerakluke.com/topics/5710>

2.2.7 เทคนิคการช่วยจัดตำแหน่ง (Situational Prompt)

เทคนิคการช่วยจัดตำแหน่ง เป็นเทคนิคที่ช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถจัดเรียงลำดับขั้นตอนย่อยได้ง่ายขึ้น เนื่องจากนักเรียนหลายคนไม่สามารถเรียงลำดับหรือจัดหมวดหมู่ได้ จึงต้องอาศัยการช่วยจากครู เช่น หากเด็กหยิบเลข 1 แต่หยิบผิดเป็นเลข 2 ให้ครูนำเลข 1 วางใกล้ตัวเด็กมากที่สุดหรือมากกว่าเลข 2 เพราะเด็กจะหยิบของที่อยูใกล้ตัวก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นในการฝึกครั้งถัดไปครูจึงค่อยนำเลขวางคละกันได้

นอกจากนี้การจัดหากล่องหรืออุปกรณ์มาช่วยนักเรียนจัดวางตำแหน่งยังเป็นอีกเทคนิคหนึ่งสำหรับการเรียนรู้เช่นเดียวกัน

ภาพประกอบ 7 แสดงตัวอย่างอุปกรณ์การเรียงเลขและกล่องจัดวางอุปกรณ์⁷

⁷ เครดิตภาพจาก 1) <https://thai.alibaba.com/product-detail/Children-Shape-Sorter-Counting-Game-Preschool-1600256893876.html>
<https://misskindergarten.com>

สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

